

Druhá svetová vojna, najväčšia hrôza, ktorá postihla ľudstvo. Pravdou je, že o tejto kataklizme sa učíme na dejepise, občianskej výchove či slovenskom jazyku už na základnej škole a potom pokračujeme i na strednej škole. Učebnice sú plné rôznych dátumov, mien i udalostí či čísel ranených, zabitých či nezvestných. Je to téma, o ktorej treba hovoriť, aby sme nikdy viac nedopustili takúto hrôzu a vyvarovali sa chýb, ktoré ju spôsobili. Je preto smutné, že v súčasnosti, v dobe mieru a relatívneho blahobytu, sa akosi častejšie ozývajú hlasy extrémistov a rôznych radikálnych skupín, ktorí, bohužiaľ, oslovujú mladých prívržencov. Učebnice sú zaujímavé, teória o vojne je dôležitá i veľmi zaujímavá a poučná, no podľa mňa je najlepšie očné svedectvo ľudí, ktorí hrôzy vojny zažili. Dnes už mnohí nežijú, ale môj starý vojnu prežil a ešte si mnohé udalosti z tohto obdobia aj pamätá.

„Dobrý deň, starý!“ zdravím môjho prastarého otca. „Daj Bože!“ odvetí drobný starček.

„Starý otec a či by ste mi porozprávali o tom, ako ste žili cez druhú svetovú vojnu?“ zvedavo sa pýtam.

„... Keď sa to všetko začalo, mal som 15 rokov,“ začal starý.

Najskôr cez nás prechádzali Nemci. Vtedy hradská ešte nebola, tak šli po Hovaude. Všetky mosty v dedine štampovali kvôli ťažkým strojom. Cez Važec iba prechodili, aby mohli zaútočiť na Poľsko. Potom cez vojnu Nemci postavili hradskú, terajšiu E18. Trvalo im to 2 roky. Ja som celú vojnu bol na salaši.

No a potom ku nám prišli nemeckí vojaci až 1.9. v 44-om. My sme vtedy mali naplánované presťahovanie salaša zo Slamennej na Belanskô. Ovce sme mali duriť cez dedinu ráno, ešte pred tým, než išli ľudia na prvý vlak. Keď vtom o tretej ráno hluk. To už do dediny vtrhli Nemci. Hľadali partizánov. Tak sme sťahovanie salaša odložili a bola mobilizácia, kedy zverbovali aj baču Popardovského, tak som po ňom salaš musel prebrať ja. Sťahovanie bolo teda 5.9. skoro ráno. Keď sme sa

vracali, to už pod podjazdom stáli rady Nemcov a ich áut. Zrazu sa ozvalo: „Legitimujte sa!“ Ukázal som mu svoju sekeru, ktorú som vždy nosil so sebou, že sme miestni. Ponad nás už letelo lietadlo, taký dvojplošník z Troch dubov, z ktorého hádzali menšie granáty. Tak sme iba utekali.

Nemci sa v dedine zdržali. Ubytovatí boli aj tute u nás. Tu na tejto lavici, čo sedíš, dieťa moje, spali aj po troje. Mňa nezverbovali. Po celý čas sme boli s chlapmi v hore v kolibe, aby nás neodviedli na front. Partizáni boli i na druhej strane, vo Važeckej chate hore na Podbanskom. Na vozoch im ľudia nosili jedlo, zbrane i granáty. Raz sa im voz pokazil a klakol, tak ma pýtali, že by som šiel pomôcť odnieť 10 kíl trhaviny. Pod chatou bola stráž, dvaja chlapi. Tí ma zastavili, že ďalej ísť nemôžem. Jeden mi náklad vzal a druhý tam so mnou zostal. V hore bolo ticho. Vtom niekto skríkol: „Nemci!“ To sa už napätie uvoľnilo a horou sa začal niest rachot samopalov a rapot guľometov. Stráž mi hovorí, aby som si ľahol, no ja som nepočúvol, vzal nohy na plecica a utekal krížom cez les, dolu do dediny. Ani neviem ako, zastavil som sa až na našich poliach hore na Obršári.

V zime, keď sa už k nám blížil front, Nemci nás vzali, aby sme šli kopať guľometné zákopy na hradskú. To boli také v tvare V o rozmere 2x2 metra. Aj som bol dva dni, ale Nemci nás nútili kopať rýchlo a zem bola zmrznutá. Tak sme s chlapmi v noci ušli. Utekali sme na vršky, no tam bezpečno nebolo, a tak sme prešli cez Múry až tam, kde je teraz Neznáma. Tam bola taká koliba a v nej sme sa schovali. Zima pripravila drsné podmienky a my sme už jedlo nemali. Ja som si spomenul, že doma na šope mám zavesenú ešte šoudru, čo sme prasa zabíjali. Ako najrýchlejší a jediný, ktorý mal lyže, som sa spustil do dediny. Cestou, keď som prišiel na lúku, zľakol som sa. Horela tam vatra a okolo nej v krúžku Maďari. Tí mi však hneď zakričali, že oni sa vzdali, že sa báť nemusím. No a keď som konečne prišiel domov, na dvore bola moja sestra, ktorá sa bála a posielala ma schovať sa, lebo že Nemci sú dnu v drevenici, že ma zverbujú. Tak som jej povedal, že nech sa len nebojí, že

len po šoudru som prišiel. Sestra mi jedlo nabalila do rupsaku a ja som so sebou vzal ešte Zuzku od suseda, že by som bezpečne cez dedinu prešiel. Ku chlapom som sa vrátil bezpečne.

29. 1. v 45-om ku nám príbehli z dediny, že Važec je už oslobodený. To vojská sovietskej červenej armády a vojská 1.čs. armádneho zboru prinútili kapitulovať fašizmus. Šťastní sme utekali domov. Od radosti sme aj jedlo tam nechali. Nemci sa začali sťahovať na západ smerom na Mikuláš a u nás doma sa ubytovali Rusi. Rozdiel medzi nimi bol obrovský. Nemci, oni to mali také upravené košeľe, riadne bagandže, všetci do jedného boli rovnakí. Za to Rusi oblečení jednoducho, cez plecica prehodená pláštenka a na nohách obuv len tak pozošivanú z nejakých kožušín. Dlhú u nás neboli, lebo pokračovali na Mikuláš, kde sa front na dva mesiace zastavil.

Keď už bolo oslobodené celé stredné Slovensko, pomáhali sme prevážať ranených, ktorých sme vozili až do Oravského Podzámku, kde bola zriadená pre nich nemocnica. Cestou pri Ružomberku sme mali prejsť cez také pole. Keď sme k nemu prišli, bolo ohraničené, že sú na ňom ešte míny. Celú skupinu viedol Rus na koni. Tak šiel prvý, po takej uličke, čo tam už bola vychodená. Asi stúpil nejakú vedľa a odrazu výbuch. Celý voz vyhodilo do ľufu a keď to utíchlo, šli sme sa pozrieť, čo sa mu stalo a ako sme nadvihli voz, Rus bol pod ním v poriadku, vôbec nič sa mu nestalo. A to je môj život počas vojny....“

Príbeh rozprával Michal Polc (94 rokov), môj prastarý otec